

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1261

ראה תשפ"ה | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

צדקה כפולה ומנופלת

ירושלים – העיר השמחה ביותר בעולם

ירושלים – שפע השמחה של העולם

המטרה של ירושלים היא להרבות שמחה בכל העולם. כך כותב דוד המלך בתהילים "יפה נוף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הִר צִיּוֹן יִרְבְּתִי צִפּוֹן קָרְיַת מְלֶךְ רָב" (תהילים עח). להרבות צדק ויושר בכל העולם, "וְנִהְרָוּ אֱלֹוֵי כָּל הַגּוֹיִם וְכו' יִשְׁפֹּט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתְתוּ חֻבּוֹתֵם לְאֵתִים וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו ב).

ירושלים והמקדש - צינור השפע הכלכלי של העולם

ירושלים והמקדש הם גם צינור שפע הברכה של כל העולם. "כי שם ציוה ה' את הברכה חיים עד העולם". כדי שנוכל להתאים את עצמנו למידת השפע שנשפע דרך ירושלים אנחנו חייבים להיות בעצמנו אנשי צדקה וחסד, ללכת בדרכיו ולהיות צינור שממשיך את שפע הברכה האלוקי לעולם. "שבמידה שאדם מווד בה מודדים לו".

פרשת המקדש והשמחה

בית המקדש הוא המקום הכי שמח בעולם. אין בעולם שמחה כמו שתהיה בבית המקדש. לומדים את זה מפרשת השבוע שם מופיע בית המקדש הכי הרבה פעמים מכל מקום אחר בתורה. הוא כמו בן לא מופיע בשמו אלא בשם שכתוב בתורה "המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם" שמונה פעמים, וזה יותר מכל פרשה אחרת בתורה.

בגלל זה פרשת ראה היא הפרשה שמצווה על מצוות השמחה יותר מכל פרשה אחרת בתורה. 7 פעמים התורה מצווה על השמחה בפרשת ראה מתוך 12 פעמים שמוזכרת שמחה בכל ספר דברים ומתוך 16 פעמים שהיא מוזכרת בכל התורה כולה. אין פרשה שמחה כמו פרשת ראה בגלל שאין מקום שמח יותר מהמקום אשר בחר ה'.

שמח - שמשמח אנשים אחרים

בפרשה הזו אנחנו מצטווים לשמח את "הגר היתום והאלמנה". בפרשה הזו התורה מצווה על צדקה, חסד ונתינה, יותר מכל הפרשות האחרות בתורה. ברוב המקרים הציווי הזה מחובר לעבודת בית המקדש. ללמדך שמקום המקדש הוא לא רק מקום המשפט המגן על הגר היתום והאלמנה, אלא גם המקום שמעודד לעזור להם להתקיים ולחזק אותם.

ציון במשפט יושר תפדה

זו הסיבה שבפרשת ראה נמצא הציווי ליושר יותר מכל פרשה אחרת בתורה. שלוש פעמים כתוב בפרשה זו הציווי לעשות יושר. "כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום לעשות הישר בעיני ה' אלהיך" (ג טו). אי אפשר להיות שמחים כאשר אין יושר כאשר אחד גנב ושמח ואחד נגנב ועצוב. שנאמר "ולישרי לב שמחה".

מעלת ירושלים על שילה

הציווי על משכן שילה

כשהמשכן היה בשילה - היה אסור להביא קרבן לבמות "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה: והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם וכלת בקרכם וצאנכם: ואכלתם שם לפני ה' אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם ובתיכם אשר פרך ה' אלהיך" (דברים יב). מסביר רש"י כי פסוק זה מדבר על שילה. שכשהיה הקיים היו אסורים במות, וכשחבר שילה היה מותר להקריב בבמות עד שנבנה בית המקדש בירושלים. (עיין רמב"ם בית הבחירה א).

הבדל בין שילה לירושלים – בחובה לשמח אחרים

מי שמתבונן בפסוקים יראה שהחובה לשמח אחרים נאמרה דווקא כשהתורה מצווה על המקדש בירושלים "וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם שְׁמָה תָבִיאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מִעֲשֵׂרֵיכֶם וְתִרְמֹת יָדְכֶם וְכָל מִבְחַר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַה': וְשִׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֹתָם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה אֶתְכֶם". רש"י מסביר שהפסוק הזה הוא ציווי על בית המקדש בירושלים, שם יש מצווה לשמח את "עַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵּיכֶם וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם".

משיח בן דוד – משפט וצדקה

את החשיבות של ירושלים לשמח אחרים אנוחנו רואים אצל דוד המלך שנאמר בו "וַיְהִי דָוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ" (שמואל ב ח טו) כן התפלל דוד על שלמה בנו שיעשה משפט וצדקה. "לְשִׁלְמוֹהָ אֱלֹהִים מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תָּנוּ וְצִדְקַתְךָ לְבֵן מֶלֶךְ: יְדִין עַמְּךָ בְּצִדֶק וְעַנְיֶיךָ בְּמִשְׁפָּט: יִשְׂאוּ הָרִים שְׁלוֹם לְעַם וְגִבְעוֹת בְּצִדְקָה" (תהילים עב).

גם על ימות משיח בן דוד כתוב שהוא "וּמֶלֶךְ מֶלֶךְ וְהַשְׂכִּיל וְעֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאָרְצוֹ" (ירמיהו כג) כן חוזר ירמיהו ואומר "בְּיָמַימֵי הָהֵם וּבְעֵת הַהִיא אֶצְמִיחַ לְדָוִד צֶמַח צְדָקָה וְעֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאָרְצוֹ" (ירמיהו לג). כל זה מצטרף למה שנאמר בישעיהו ש"ציון בִּמשפט ושבחה בצדקה" (ישעיהו א).

אי אפשר להתקדם

בקדושה בלי אנושיות

בלי לאהוב ולסייע לאחרים – אי אפשר להתקדש

התורה מצווה על החובה לאכול קדשים בבית המקדש, ועל החובה לשמח אחרים בלשון מיוחדת לא תוכל. חכמינו אמרו כי ברור שאדם יכול, אלא שאינו רשאי. עם זאת התורה לימדה אותנו את המצווה הזו ועוד שלוש אחרות בלשון "לא תוכל". כדי ללמוד שזה אסור כל כך גדול עד שכבר אין אפשר.

אי אפשר להביא קדושה לעולם בלי בית המקדש. אי אפשר להתקדש בלי לאהוב ולסייע לאחרים. "לא תוכל לֵאמֹר אֶכֶל בְּשַׁעְרֵיךָ מַעֲשֵׂר דָגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצִאֲנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדַר וְנִדְבַתֶיךָ וְתִרְמֹת יָדְךָ: כִּי אִם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֵאָכְלוּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ. אֶתְּךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ וְשִׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ" (דברים יב ז).

מעשר שני – ללמוד יראת שמים בירושלים

מעשר שני נאכל בירושלים על ידי הבעלים כדי שכל המשפחה תקנה יראת שמים בירושלים "עֲשֵׂךְ תַעֲשֶׂךְ אֶת כָּל תְּבוּאוֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשְּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְאִכְלָתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֵׂךְ דָּגָנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצִאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים".

כל זה הוא המשך לאברהם אבינו שהיה במקום המקדש ונאמר לו "עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יְרָא אֱלֹהִים אֶתְּךָ". התפלל אברהם שכל העולם ילמד יראת שמים בירושלים. "וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהָר ה' יְרָאָה". זה המקום שבו כולם ילמדו לראות את השכינה ולירוא מה' יתברך וזה מתקיים בעולים לירושלים לאכול מעשר שני.

מעשר עני בשנה שלישית ושישית

התורה מצווה לתת בשנה השלישית והשישית מעשר שכולו ללוי לגר ליתום ולאומנה. "מִקְצֵה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאוֹתֶיךָ בְּשָׁנָה הַהִיא וְהִנְחַתָּ בְּשַׁעְרֵיךָ: וְבָא הָלֹוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךָ וְהָגֵר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ וְאִכְלוּ וְשִׂבְעוּ לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה". בשנה שלישית ושישית לשמיטה לא מפרשים מעשר שני אלא רק מעשר עני. כן רמזו בעלי הרמז כי בשנים א, ב, ד, ה, לשמיטה נותנים מעשר שני ולא מעשר עני וזו אבדה לעניים.

גם בשנות מעשר שני נותנים לעניים

עם זאת אי אפשר לאכול לבד מעשר שני בירושלים בלי לתת לעניים. לכן אומרת התורה "וְכִי יִבְרַח מִקֶּדֶךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ: וְנִתְּתָה בְּפִסְףּ וְצִדְקָה בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְנִתְּתָה הַפִּסְףּ בְּכָל אֲשֶׁר תִּאָּמַר נִפְשֶׁךָ בְּבָקָר וּבְצֹאֵן וּבַיִן וּבַשֶּׂכֶר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאִכְלָתָּ שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַחְתָּ אִתָּה וּבִיתְּךָ".

עוד מוסיפה התורה: "וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ לֹא תַעֲנֹבּוּ - כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ". מכאן למדנו שאי אפשר לקנות יראת שמים בלי לטפל בעניים של מי שאין לו חלק ונחלה איתך. כך היינו רואים את מרן הרה"ג אליהו זצוק"ל שעם כל יראתו ותורתו, היה ליבו פתוח לאלה שאין להם ואין להם יכולת לקנות ולעלות לירושלים.

וכמו שכתב הרמב"ן שכאשר התורה אומרת ועשית הישר והטוב. היא אומרת לך מהמצוות שלימדתי אותך גם תלמד גם לדברים שלא לימדתי כי אי אפשר לפרט את כל המקרים והארועים והאנשים בעולם

לשמח את העניים בשלשת הרגלים

שלשת הרגלים – עליה לרגל

בסוף פרשת ראה יש ציווי על שלשת הרגלים בהקשר של עליה לרגל לבית ה'. בפסח נאמר "לֹא תוּכַל לִזְבַּח אֶת הַפִּסְחָ בְּאֶחָד שַׁעְרֵיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם וְכו'" (דברים טז). בשבועות ו"שִׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אִתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ וְהָגֵר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּקֶרֶךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁכְנֵן שְׁמוֹ שָׁם".

בסוכות נצטוונו "שִׁבְעַת יָמִים תַּחַג לַה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאוֹתֶיךָ וּבְכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ וְהִייתָ אִךְ שְׂמֵחַ". ומסכמת התורה "שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאָה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׂבָעוֹת וּבְחַג הַסּוּכוֹת וְכו'".

לשמח את מי שאין לו

בשבועות ובסוכות נאמר במפורש שצריך לסייע לעניים. בשבועות נאמר "אִתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהָלֹוּ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ וְהָגֵר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמְנָה". בסוכות נאמר "וְשִׂמַחְתָּ בְּחַג אִתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהָלֹוּ וְהָגֵר וְהַיְתוֹם וְהָאֱלֻמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ". ש"לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצווה גמורה, אלא חייב לשמח העניים והאומללים שנאמר "והלווי והגר והיתום והאלמנה" מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו" (רמב"ם חגיגה פרק ב יד).

למדו חכמים מצוות שמחה לכל החגים, "שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר "ושמחת בחגך" וכו' (רמב"ם יו"ט ו יז). וכמוכן גם לשמח אחרים "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל ולגור ליתום ולאומנה" עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו

גם בחגים אחרים שלא נזכרו בתורה

גם פורים, שלא נכתב בתורה, הוא בכלל, ועל כן כתב הרמב"ם "מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר (ישעיהו נ"ז) "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים". שם "שמחה" קיים רק כשנותנים לאחרים.

וכמו שכתב הרמב"ן שכאשר התורה אומרת ועשית הישר והטוב. היא אומרת לך מהמצוות שלימדתי אותך תלמד גם לדברים שלא לימדתי כי אי אפשר לפרט את כל המקרים והארועים והאנשים בעולם. התורה רוצה שתעשה טוב בסוכות, תעשה גם בפסח וגם בפורים וגם בסתם יום של חול.

שמונה מעלות יש בצדקה

צדקה שמונעת את העוני

ברמב"ם, (מתנות עניים י ז-י ובשו"ע י"ד סימן המט) שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: מעלה הגדולה שאין למעלה ממנה לתמוך בעני באופן שמעמיד אותו על רגליו: לתת לו מתנה, לעשות עמו שותפות, או למצוא לו מלאכה - כדי שלא יצטרך לבריות. זוהי צדקה שמונעת את הצורך מלכתחילה.

כך מחזקים את ידו שלא יצטרך לבריות ולא יבקש מאחרים, ועל זה נאמר: והחזקת בו (במדבר כה, לה). זו הסיבה שהתורה בחרה במילים "העבט תעביטנו" ללמדנו שלפעמים הלוואה היא מעלה יותר גדולה בצדקה כי המקבל לא מרגיש שעשו לו טובה, וההלוואה מעמידה אותו על רגליו.

מתן בסתר או בחצי סתר - כגון קופה ציבורית

המעלה השנייה היא צדקה שניתנת בסתר שהנותן אינו יודע למי נתן, והמקבל אינו יודע ממי קיבל. זהו מצב שבו אין בושה, ואין חשש לפגיעה בכבוד העני. לדוגמה: קופה של צדקה ציבורית כהלכה. רק שבקופה ציבורית צריך מאוד לשים לב שהיא באמת מפרנסת את העניים ולא את הפקידים. ולכן לא יתן אדם כספו לקופה ציבורית אלא אם כן ממונה עליה אדם ישר כמו רבי חנניא בן תרדיון.

מעלה שלישית בצדקה שהנותן יודע למי נתן, אך העני אינו יודע ממי קיבל. מעלה רביעית פחותה ממנה שאדם תורם בגלוי אך אינו יודע למי נתן וכגון שתורם בגלוי לקופה ציבורית שמחלקת לזקקים באמת. והנותן לא יודע ממי קיבל. והמעלה החמישית היא שאדם נותן בידים למי שמקבל.

נותן בסבר פנים יפות

מהמילים "כי בגלל הדבר הזה יברךך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משלך ירך" למדו חכמים את הצדקה שיש בדיבורים נכונים. כן מלמדת התורה לתת צדקה בפנים מאירות. שנאמר "ולא ירע לבבך בתתך לו". שהרי העני מתבייש כשהוא נאלץ לבקש צדקה. יש עוד בושה גם בעת הקבלה. עוד יותר בושה יש לו כשלא נותנים לו, או שנותנים לו פרוטות בפנים חמוצות. ולכן המעלה הגדולה ביותר, בנותן צדקה ישירות לעני, שחוסכים מהעני את הבושה של הבקשה.

המעלה שישית שהעשיר נותן לעני אחרי שמבקש, אך נותן בסבר פנים יפות ובשמחה. המעלה השביעית היא שנותן פחות מהראוי, אבל בסבר פנים יפות. המעלה השמינית שהיא הפחותה מכולם כשנותן לעני בסבר פנים לא יפות, כבעס או כאשר נראה כאילו כופה את עצמו לתת - זוהי המעלה הנמוכה ביותר, אך עדיין נחשבת צדקה.

ירושלים והמקדש הם גם צינור שפע הברכה של כל העולם. כדי שנוכל להתאים את עצמנו למידת השפע שנשפע דרך ירושלים אנחנו חייבים להיות בעצמנו אנשי צדקה וחסד, ללכת בדרכיו ולהיות צינור שממשיך את שפע הברכה האלוקי לעולם.

אם אדם לא נותן הלוואה - חטא

אחת האזהרות החמורות ביותר בלשון שלהם היא האזהרה לאדם שלא רוצה להלוות מחשש ששנת השמיטה תשמט את החוב. "השקמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור קרבה שנת השבע שנת השמיטה ורעה עינך באחיו האביון ולא תתן לו, וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא" (דברים טו ט). הפסוק הזה הוא חידוש. רוב בני אדם חושבים שאם אתה נותן צדקה אתה עושה מצווה ואם לא נתת - לא עשית מצווה. ופה לומדים כי מי שלא נותן צדקה או הלוואה - נחשב לו כחטא.

מאחד אחיו באחד שעריך

התורה אומרת "כי יהיה בך אביון מאחד אחיו באחד שעריך בארץך אשר ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך מאחיו האביון: כי פתח תפתח את ירך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו". מהפסוק הזה למדו חכמינו הרבה הלכות. ברור הוא שלא רק בארץ ישראל נותנים צדקה לעני.

לכן לומדים מהמילים הללו שצדקה שאדם נותן מכספו - צריכה להיות קודם לנצרכי ביתך. "ומבשרך אל תתעלם". שלא ישמח אדם את עניי העיר ועוציב את בני ביתו. שלא יתן לעניי עיר אחרת ולא יתן לעני עירו. "עניי עירך קודמים". קודם "עבדיכם ואמהותיכם והלוי אשר בשעריך" (יב יב יח). ורק אחר כך "הגר והיתום והאלמנה" הרחוקים ממך.

בכספי ציבור אסור להרבות לקרוביו

כל זה דווקא כשמדובר בכספו הוא ולא בכספי ציבור. שהנותן לקרוביו כספי ציבור יותר מלאחרים - הרי הוא גולן. וכך נכתב בשו"ע (י"ד סימן רנו י) "המחלק צדקה צריך ליהרר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם: הגה - ודוקא גבאי, אבל כל אחד מותר ליתן צדקה שלו או מעשר שלו למי שירצה מקרוביו, והם קודמין".

שמיטה - לוותר לבעל חוב שלא יכול לשלם

לא יגש את רעהו ואת אחיו

התורה מצווה לוותר על חוב שהגיע זמן הפרעון והלווה לא שילם עד סוף השנה השביעית. כנראה אין יכולת ללווה להחזיר את כספו (שו"ע חו"ח סז, י לו). וכן כתוב "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה: וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה" (דברים טו).

לא יהיה בך אביון - ותהיה ברכה

הויתור הזה מביא ברכה גדולה. "אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברךך ה' בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה: רק אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום". הברכה תהיה בעושר גדול. "כי ה' אלהיך ברכך באשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט ומשלת גוים רבים וכן לא ימשלו".

לא לשעבד אדם לכל חייו

השיטה שעובדים בה היום הבנקים היא לא לשמט חובות בשנת השמיטה. הם מסתמכים על תקנת פרוזבול של הלל הזקן, אבל באמת הם נחשבים נבל ברשות התורה. גם בלקיחת הריבית שהם לוקחים מאנשים בהיתר עסקה מפוקפק, וגם בכך שהם לא משמטים את החוב בסוף השביעית למי שלא יכול לשלם. למי הם שומטים חובות, לקיבוצים הם שמטו חובות

בשווי של עשרות מיליארדים. לטייקונים שיש להם מיליארדים בחשבון הפרטי. הפך גמור כמה שאמרה התורה.

מכאן באים כל הרווחים המופקעים שלהם. רק בשלשת החודשים האחרונים הרויח בנק הפועלים 2.4 מיליארד ש"ח, זו עלייה של 25% לעומת הרבעון המקביל אשתקד. גם בנק לאומי, שהיה אמור להיות הבנק של עם ישראל, הרויח בעושר מהאנשים המסכנים סך של 2.4 מיליארד שקלים. כל זה אחרי משכורות עתק של מיליונים רבים למנהלי הבנקים. יהי רצון שנוכה להסיר את העושר הזה מתוכנו.

סיפורים על הרב זצ"ל

למה דווקא 27?

באלול תשס"ח נולד בני, אילי דוד. לאחר כ-4 שעות גילו אצלו חיידק אלים בדם. בעקבות החיידק קרסו מערכות רבות בגופו של הרך הנולד. מיד הובהל הפעוט למחלקת טיפול נמרץ וחובר מיידית למכונת הנשמה ולמכשירים רבים. מצבו של בני לא היה מעודד בכלל. למעשה, התינוק נשם בכוחות עצמו רק בכ-15 אחוזים. את שאר העבודה עשתה מכונת הנשמה. הבשורות לא היו קלות עבורנו. הרופא שניגש אליי אמר שהוא חייב לומר את האמת, והסיכוי שהילד יצא חי מוערך רק בכ-20 אחוזים, ולמעשה הימים הבאים יקבעו את מצב הפג לשבט או לחסד.

במשך תקופה של שבועיים המצב לא השתפר. הגוף הקטן לא הצליח להתגבר על החיידק האלים. חששתי מהגרוע מכל.

במר לבי, כשירדתי לאכול בקפיטריה, הבחנתי ברבנית שתחיה, שבאותו רגע נכנסה לבית החולים. רצתי לעברה והתחננתי שתכניס אותי אצל הרב זצ"ל. בתחילה היא סירבה בשל מצבו הבריאותי של הרב. לאחר מכן הסכימה ואמרה: 'בוא איתי'. הלכתי עימה ועברתי את כל המחסומים עד לחדר בו הרב מאושפז. היא ביקשה ממני להמתין בזמן שהיא תשוחח עם הרב. המתנתי כעשר דקות - שנדמו לי כנצח. כשחזרה, אמרה לי כי הרב בירך את התינוק, וביקש ממני לקרוא משהו מסוים בחדרו של התינוק, ולאחר מכן עליי לקחת 27 ש"ח לצורך פדיון, להשימים בצדקה ולבחור שם לתינוק (למרות שעדיין לא נערכה הברית).

ניסיתי לבחון את פשר המספר 27. מדוע נקט הרב במספר זה? התקשרתי לדודי, שהוא רב, ושאלתי אותו אודות משמעות המספר. דודי לא הצליח לרדת לפשר המספר, אולם אם הרב אמר - עליי לקיים זאת כפשוטו. קראתי שוב את מה שהרב ציווה ולאחר מכן החלטתי לשים את הכסף בקופת הצדקה של בית-הכנסת. הגעתי לשם וכאשר פתחתי את הארנק, גיליתי לתדהמתי שאין לי אפילו שקל אחד! התחלתי לבדוק את כל הכיסים של מכנסי הדגמ"ח שלי. בכיס אחד מצאתי חמישה שקלים, בכיס שני 10 שקלים. רוקנתי את כל הכיסים.

לתדהמתי המרובה מצאתי, שלאחר שהפכתי את כל הכיסים, יש לי בדיוק 27 ש"ח! ראיני עין בעין כיצד רוח הקודש בוקעת מפי הרב. לאחר התפילה חזרתי לחדרו של בני בבית החולים והרגשה טובה מילאה אותי. לאחר דקות אחדות, אחת האחיות החלה לעבור בין חדרי מחלקת טיפול נמרץ ולבחון את מצב התינוקות. כאשר האחות הגיעה לחדר בו שהה בני, היא התבוננה ובחנה את הנתונים אותם המכשיר מציג. והנה היא מוויידה את אחוז הנשימה של המכונה בכ-5 אחוזים ואומרת שחל שיפור וכעת התינוק יכול לנשום בכוחות עצמו בכחמישה אחוזים נוספים. מיד ראינו ישועות ושיפור במצבו. בסיכומי של עניין, תוך שבוע לאחר מכן יצאנו מבית החולים לביתנו, כאשר הילד בריא לחלוטין.

כפילות במצוות צדקה

ברך יברכה

שימו לב לכפל הלשון "ברך יברכה" "שמעו תשמעו". המתבונן הפסוקים ימצא הרבה פעמים כפל במצוות צדקה. החל בפסוק "כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו" ובהמשך "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בפתח לו כי בגלל הדבר הזה יברכה ידך אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ידך: כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על פן אנכי מצורך לאמור פתח תפתח את ידך לאחיו לעניו ולאביון בארץ".

גם באבידה נאמר "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמות מהם השב תשיבם לאחיו" (דברים כב). גם במצוות פריקה וטעינה נאמר "לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמות מהם הקם תקים עמו" (כב ד). חכמינו למדו מכך שאדם צריך לתת כמה וכמה פעמים צדקה ולא להסתפק בנתינה חד פעמית. כי הצרכים של העני הם מתחדשים וכך גם הברכה שלך מתחדשת. לכן נתן תתן אפילו מאה פעמים. (וע"ע כלי יקר דברים יד כב).

הפוגע בחלשים - עונשו כפול ומכופל

גם העונש על מי שפוגע בחלשים נאמר בכפליים. "וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים: כל אלמנה ותום לא תענון: אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו" (שמות כב). כל זאת בגלל שהשכינה נמצאת עם החלשים והנדכאים, וכאשר אדם עושה איתם חסד כביכול הוא עושה עם מי שאמר והיה העולם. וכאשר הוא פוגע בהם הפגיעה היא גם בו ח"ו כביכול.

מצוות העניקה נלמדת מיציאת מצרים

גם במצוות העניקה לעבד או לאמה עבריה כתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך: וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: העניק תעניק לו מצאנך ומגרתך ומינקך אשר ברכך ה' אלהיך נתן לו" (דברים טו ז - יד). ומסיימת התורה "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְפַדְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ עַל פֶּן אֲנֹכִי מִצְרָיִם אֵת הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם" אמרו חכמינו גם במצרים קיבלת פעמים העניקה בעת השחרור. פעם ביזת מצרים ופעם ביזת הים. לכן גם אתה הענק תעניק לו. עוד השוותה התורה ליציאת מצרים את המצווה לשחרר את העבד בשמחה כמו שהמצרים שחררו את ישראל בשמחה. "שמח מצרים ומצרים" (תהילים קה). לכן מצווה התורה "לא יקשה בעיניך בשלחך אתו חפשי מעמך כי משנה שִׁכְר שִׁכְרֵי עֶבֶדךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה". כן תשחרר גם אתה בשמחה את עבדך. תראה את שמחתו ותשמח בה.

ויהי רצון שיתקיים בנו "שמחנו כימות עינתנו שנות ראינו רעה" שאחרי הגלות של אלפי שנים נזכה לטובה כפולה ומכופלת על כל הסבל שסבלנו בגלותינו, בשמחה כפולה ומכופלת. אמן.

תשובה כהלכה

צדקה הגונה. היום בסופר נישא אלי אישה וביקשה ממני לשלם עבור מספר מצרכים שהיא חצה לקנות אך אין ידה משנת אישה בגיל כשישים. עשיתי זאת בשמחה ובסאת פנים. אבל הספק היקף לי שאולי זו למעשה עבירה כי אולי אין זו ענייה הגונה. מה דעת הרב? כפי הנראה היא ענייה הגונה. ובכל מקרה, אם לא מכירים - נותנים מתנה מועטת. עדיף שתפרישי באופן קבוע כסף לצדקה ותתני לאדם אחראי שיש לו קופת צדקה בעיר שלך. מישהו שיוזע היטב מי באמת זקוק.

הצדקה הגונה. האם מותר לקחת כסף מקופת צדקה שקיבלתי בשביל לתרום למסד כלשהו ולהעביר את הכסף שהצטבר שם למסד או ארגון חסד אחר? תלוי בכוונה שלך. כששמת את הצדקה בקופה הזאת. אם כיוונת למסד הזה, אסור. אם כיוונת לצדקה בכלל, מותר.

אשר אתוק. האם מותר לקחת מכספי מעשרות או צדקה על מנת לקנות ממתקים לחלק לחולים בבית-חולים? כן, אלא אם כן קיבלת על עצמך רק לצורכי עניים.